

ŠMELOVÁ, E., PETROVÁ, A. & SOURALOVÁ, E. (EDS.)
Pre-school education in the context of curriculum. Children's Readiness for Compulsory School Attendance in the Context of Selected EU Countries – Czech Republic, Slovakia, Slovenia, Poland
Olomouc: Palacký University Olomouc, 2012, 244 s.

V období po roce 2000 není výzkumných zpráv z oblasti zjišťování školní zralosti a připravenosti dětí v České republice mnoho. Zároveň se v současné době nejen v médiích stále více hovoří o tom, že procento odkladů je u nás příliš vysoké a pozornost se začíná upínat směrem k období zahajování školní docházky a jeho problematice. Tato publikace je právě jedním z výzkumných výstupů věnujícím se období před zahájením povinné školní docházky, školní zralosti a připravenosti dětí. Zároveň si publikace klade otázku po oprávněnosti udělených odkladů v naší republice. Monografie je výstupem projektu podpořeného GA ČR Připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v pojetí současného kurikula a z pohledu komparace ve vybraných zemích Evropské unie s registračním číslem 406/09/0206.

V této monografii, která je sice primárně zacílená na analýzu situace v České republice, byla tato oblast dána do vzájemné komparace se Slovenskem, Slovinskem a Polskem.

Monografie se skládá z teoretické a výzkumné části. Teoretická část se věnuje popisu vzdělávacího systému v předškolním období ve zkoumaných zemích, popisuje vzdělávací programy, jejich obsahy a cíle. Rovněž se věnuje hledisku diagnostiky školní zralosti a připravenosti, podmínek pro vstup do školy a odkladům povinné školní docházky. Přináší tak kompletní a podrobný přehled o tomto období v jednotlivých zemích. Z hlediska informací týkajících se České republiky nepřináší žádné nové informace než obdobné publikace věnující se tomuto tématu, nicméně popis vzdělávacích systémů dalších zemí na preprimární úrovni není v tomto rozsahu v tuto chvíli k dispozici. Teoretická část je rovněž východiskem, na jehož základě jsou poté popisovány výstupy z vlastního výzkumu, tudíž má v této monografii jisté své místo.

Výzkumná část monografie přináší zprávu o realizaci kvantitativního šetření na různě širokém vzorku dětí v jednotlivých zemích. Cílem výzkumu bylo zjištění míry školní zralosti a připravenosti u dětí zahajujících povinnou školní docházku a zodpovězení otázek s tím souvisejících. Výzkumný vzorek čítal celkem 931 dětí z České republiky ve věku 5 let a 5 měsíců do věku 7 let a 10 měsíců, z nichž 150 mělo udělený odklad povinné školní docházky. Vzorek slovenských dětí zahrnoval celkem 239 dětí s průměrným věkem 70,35 měsíců; vzorek slovinských dětí čítal celkem 127 dětí s průměrným věkem cca 73 měsíců a z Polska bylo do výzkumu zapojeno celkem 82 dětí s průměrným věkem cca 64 měsíců. E. Šmelová jako hlavní řešitelka projektu sama uvedla, že se jedná primárně o analýzu dětí z České republiky, která je pouze doplněna údaji z okolních zemí. Je zcela evidentní, že komparace tak početně (ale i věkově) rozdílného vzorku by nebyla možná. Nicméně v dalších kapitolách monografie jsou výsledky českých dětí komparovány se slovenskými i slo-

182 vinskými výsledky, přestože se výzkumný vzorek svým rozsahem velmi liší. Polsko do komparace zahrnuto s ohledem na velkou věkovou rozdílnost není.

Úroveň dosažené školní zralosti byla testována na základě výsledků dětí v několika používaných diagnostických či orientačních testech (Jiráskův orientační test školní zralosti, test verbálního myšlení, Ravenův test progresivních matic testující inteligenci, reverzní test zaměřený na přípravu na čtení, orientační test dynamické praxe zaměřený na případnou detekci budoucích poruch učení a zkouška znalostí předškolních dětí zaměřená na faktické vědomosti) a rovněž na základě dalších dovedností (zavazování tkaniček, stříhání geometrických tvarů, hodnocení výslovnosti, vizuomotorické koordinace a pozorování dětí během testování).

Porovnáním výsledků České republiky, Slovenska a Slovinska došel výzkumný tým k závěrům, že úroveň dosažených výsledků v jednotlivých testech se v uvedených zemích liší. Například děti z České republiky dosahovaly lepších výsledků v oblasti vizuomotorické koordinace než slovenské děti, které ale oproti českým vykazovaly lepší úroveň v testu verbálního myšlení. Další testy vykázaly obdobné výkyvy. Ke shodě došlo ve výsledcích pohlaví, ve všech sledovaných zemích dosáhly dívky lepších výsledků než chlapci. Nicméně vzhledem k velmi nerovnoměrné velikosti vzorku bych tyto údaje považovala spíše za informace indikující další možná směrování výzkumného šetření než za všeobecně platné.

Výsledky dětí z České republiky byly poté dány do souvislosti s pohlavím, věkem, místem bydliště, laterality, odkladem povinné školní docházky, vzděláním rodičů a sourozeneckou konstelací. Údaje tohoto typu u ostatních zemí v monografii k dispozici nejsou.

Výzkumná zjištění v monografii týkající se dětí z České republiky například potvrzují, že děti rodičů s vyšším vzděláním mají lepší úroveň školní zralosti ve všech oblastech než děti rodičů s nižším vzděláním (což je v podstatě v souladu s dalšími realizovanými výzkumy dokládajícími vliv vzdělání rodičů na školní úspěšnost dětí). Výsledky dětí, kterým byl udělen odklad povinné školní docházky, se v testovaných oblastech ukázaly zpravidla jako horší (kromě vizuomotorické koordinace a reverzního testu zaměřeného na přípravu na čtení). Tyto výsledky byly zjištěny ve skupině dětí s odkladem povinné školní docházky, do které byly zařazeny jak děti, kterým byl odklad teprve udělen, tak i děti, které již odklad získaly, a byly tedy o rok starší. Ve výzkumném vzorku se i u těch starších dětí (tj. dětí po odkladu) ukázaly především obtíže v oblasti koncentrace, nicméně tyto děti poté při rozdělení této skupiny na mladší a starší dosahovaly lepších výsledků než mladší děti s uděleným odkladem povinné školní docházky.

V závěru výzkumné zprávy hovoří E. Šmelová o průkazném pozitivním vlivu odkladu na školní zralost a připravenost, což dokládá lepšími výsledky starších dětí (tj. dětí po odkladu povinné školní docházky), nicméně je nutné vzít v potaz i to, že není k dispozici srovnávací testování z předchozího roku, kdy byl těmto dětem teprve odklad udělen, tudíž není možné s jistotou tvrdit, že bylo udělení odkladu efektivní. Na data získaná u dětí s odkladem bylo nahlíženo pouze z hlediska odložené nebo neodložené povinné školní docházky, a nikoli s ohledem na další vlivy, které

mohly zapříčinit nižší úspěšnost dětí v realizovaných testech. Nebylo zkoumáno, zda například u dětí s odkladem povinné školní docházky převažují děti z rodin s nižším vzděláním, nebo zda se horší výsledky u některých dětí s odkladem povinné školní docházky netýkají právě dětí z rodin s nižším vzděláním. To by byly případné další hypotézy, které by se nabízely k ověření, nebo vyvrácení. V tuto chvíli tedy musí zůstat na úrovni dohadů, stejně tak jako efektivita uděleného odkladu povinné školní docházky u tohoto výzkumného vzorku.

Tato monografie vyšla nejen v anglickém jazyce, ale i v českém. Čtenářům anglické verze, kteří neumí česky, bude pravděpodobně orientaci v tabulkách komplikovat kombinace anglických zkratk s českými. Ale bez rozklíčování jednotlivých zkratk v zadní části knihy by to pravděpodobně mohlo být výraznou komplikací snižující srozumitelnost předkládaných výzkumných zjištění.

Přestože se výzkumná zjištění opírají o velmi rozdílný vzorek, jedná se v tuto chvíli o ojedinělou publikaci mapující úroveň školní zralosti u dětí v posledním roce povinné školní docházky a u dětí s odloženou povinnou školní docházkou. Zajímavým přínosem pro úvahy o školní zralosti a připravenosti je prokázána rozdílná výkonnost dětí v jednotlivých testech, která dokládá nutnost komplexního posuzování této úrovně u dětí tak, aby bylo možné s jistotou říci, zda to či ono dítě je, či není zralé pro zahájení povinné školní docházky. V tomto ohledu E. Šmelová upozorňuje na významnou diagnostickou roli předškolních zařízení, která by zároveň umožnila včasnou detekci případných obtíží a umožnila včasný zásah v tomto směru. Rovněž upozorňuje na to, že většina dětí v České republice dosáhla v testech pouze průměrných výsledků, a apeluje tak na zvýšení systematické péče v předškolním období a upozorňuje na obtížnost realizace záměrů stanovených vzdělávacími programy pro předškolní vzdělávání v situaci, která u nás v této oblasti panuje (příliš mnoho dětí ve třídě, handicapované děti integrované do velkých tříd apod.). V závěru knihy autorka naznačuje možnost určitého reformního úsilí předškolního vzdělávání, které by bylo zaměřeno na cílenější rozvoj klíčových kompetencí vedoucí poté k optimální školní zralosti a připravenosti dětí.

Zuzana Svobodová
ZuzkaSvobodova@seznam.cz